

En el desè aniversari de la Conferència Fèlix Serratosa

Àngel Messeguer*, Rosa Maria Ortuño** i Miquel Àngel Pericàs***

*Departament de Química Orgànica Biològica, Institut d'Investigacions Químiques i Ambientals de Barcelona (CSIC),

a/e: ampqob@iiqab.csic.es

**Departament de Química, Universitat Autònoma de Barcelona, a/e: rosa.ortuno@uab.es

***Departament de Química Orgànica, Universitat de Barcelona, a/e: mapericas@pcb.ub.es

El mes de gener de 2005 es commemorarà el desè aniversari del traspàs del professor Fèlix Serratosa, un dels científics més rellevants sorgits de l'anomenada Escola de Barcelona, a la qual pertanyen altres noms eminents en el món de la química orgànica. Professor d'Investigació del Consell Superior d'Investigacions Científiques i professor a les universitats de Barcelona i Autònoma de Barcelona, el seu mestratge en el camp de la síntesi orgànica («l'Art», en diria ell) donà com a fruit una diversa i notable nissaga de deixebles en els quals Serratosa segellà una empremta molt personal.

A més de les seves qualitats com a teòric i pedagog de la síntesi orgànica, Serratosa fou un investigador brillant, més encara si es tenen en compte les sovint difícils circumstàncies sota les quals hagué de desenvolupar bona part de la seva tasca. Les síntesis de la patulina, del bulvalè, les orientades a la del dodecaedrà, la química sobre els dièters acetilènics són exemples del seu enginy i la seva capacitat de planificació i supervisió de la feina al laboratori. A més, tota la seva contribució al disseny de síntesi orgànica assistit per ordinador mostra també les aportacions de Serratosa als aspectes més racionals i predictius d'aquesta especialitat. Personalitat a voltes genial i sovint complexa, va ser incomprens i sens dubte menysvalorat per part de l'entorn regidor de la recerca en aquells anys. La seva obsessió per enfrontar-se als problemes bàsics que hi ha al darrere de la síntesi de molècules orgàniques complexes no trobà camins planers, en un entorn en què les interpretacions esbiaixades del concepte d'*investigació aplicada* eren prevalents i sovint indiscutibles. Potser aquestes són algunes de les raons, que no totes, per justificar un fet prou habitual a la nostra societat i del qual la figura de Serratosa no s'escapà: reconèixer els mèrits d'una persona i retre-li homenatge un cop ja no es troba entre nosaltres.

Així és com, tan aviat un grup d'amics i deixebles de Serratosa sortien de la cerimònia del seu comiat, sorgí la idea d'organitzar-li un memorial. Aquesta idea no amagava un desig de continuïtat, si bé era manifesta entre aquest col·lectiu la dificultat de portar un propòsit així a la pràctica, atesa la poca tradició de la nostra comunitat científica a organitzar i consolidar aquest tipus d'actes. Això no obstant, una comissió formada pels signants d'aquest article va prendre la responsabilitat de l'organització, amb el suport de col·legues dels de-

partaments de química de les dues universitats lligades a la carrera de Serratosa i del mateix CSIC. D'aquesta manera va néixer la Conferència Fèlix Serratosa, que el gener de 2005 arribarà a la seva desena edició. Un aniversari que ens ha d'omplir de satisfacció en veure com la nostra comunitat química ha respost amb l'assistència i el suport continuats per fer que la Conferència hagi adquirit un prestigi i una tradició comparables als actes d'aquesta naturalesa que organitzen les comunitats científiques d'arreu.

Aquella primera Conferència, celebrada a la Facultat de Química de la Universitat de Barcelona just quan feia un any del traspàs de Serratosa, obtingué les aportacions dels professors Josep Castells i José Elguero, els quals glossaren la figura i l'obra de Fèlix Serratosa. Com a cloenda, el professor Julio Delgado pronuncià la primera conferència, que tractava sobre la síntesi total de polièters cíclics. L'èxit d'aquella convocatòria animà el Comitè Organitzador a proposar la celebració d'una segona conferència, aquesta vegada a la seu del Centre d'Investigació i Desenvolupament de Barcelona (CSIC), als laboratoris del qual Serratosa portà a terme part de la seva tasca científica. El Comitè també acordà que les conferències se celebressin anualment i d'una manera rotativa a les tres institucions que van acollir la carrera professional de Serratosa. Per tant, la tercera conferència tingué lloc al campus de Bellaterra de la Universitat Autònoma de Barcelona. I aquest costum s'ha seguit fidelment fins ara, de manera que la Universitat de Barcelona serà la seu de la desena conferència programada.

El format d'aquella primera conferència ha estat substituït amb els anys per un de més habitual, de manera que l'acte consta de dues conferències científiques, una de les quals és impartida per un investigador de prestigi reconegut de l'Estat espanyol i que, fins on ha estat possible, hagués tingut alguna relació directa o indirecta amb Serratosa o amb la seva especialitat dins de la química, i l'altra per un investigador vingut de l'àmbit europeu o nord-americà, també de prestigi inqüestionable en el seu camp. Així, doncs, noms il·lustres del nostre entorn que han participat a la conferència, a més de Julio Delgado, han estat, cronològicament, Manuel Martín Lomas, Javier de Mendoza, Ernest Giralt, Joan Bosch, José Barluenga, Josep Font i Luis Castedo. D'altra part, la llista de científics estrangers convidats ha tingut noms de la categoria de K. Barry Sharpless, David A. Evans, Elias J. Corey, Dieter Seebach,

Stephen Hanessian, Alois Fürstner, Manfred Reetz i Peter E. Nielsen. D'entre aquesta llista, el professor Corey era ja premi Nobel i acceptà venir a Barcelona gràcies a les gestions realitzades pel gran amic de Serratosa, el doctor Josep Castells. Més endavant, un altre conferenciant, K. Barry Sharpless, fou distingit també amb el Premi Nobel. Si bé en tot moment el Comitè ha procurat que l'especialitat de Serratosa, és a dir, la síntesi orgànica, mereixés una atenció singular en aquests actes, tampoc no ha renunciat a convidar científics rellevants que parlessin d'altres camps capdavanters de la química, amb què s'ha fet també honor a la memòria de Serratosa, un científic d'esperit inquiet i amatent a la innovació conceptual i metodològica. En aquest context, cal esmentar que el prestigi internacional adquirit per Fèlix Serratosa facilità en molts casos que els científics convidats acceptessin de bon grat participar a l'acte. I per un efecte de retroalimentació, la presència d'investigadors de vàlua tan reconeguda ha prestigiat al mateix temps la Conferència Fèlix Serratosa. D'altra part, la celebració de la conferència ha comportat actes tan significatius com la recent inauguració d'una sala de conferències al Parc Científic de la Universitat de Barcelona que porta el nom de Fèlix Serratosa.

En un altre sentit, també ara és l'hora de fer palès l'agraïment a totes les institucions privades i públiques que han fet possible arribar a aquest desè aniversari. En tot moment les dues

universitats catalanes que l'han acollit, així com el CSIC, han tingut una actitud decidida de suport i encoratjament. De la mateixa manera, institucions com ara la CIRIT i empreses, com és el cas de Laboratoris Almirall-Prodesfarma, Laboratoris del Doctor Esteve i Laboratoris Uriach, han respost sempre generosament a les peticions formulades per subvencionar les despeses d'organització. I l'agraïment s'ha d'estendre a la nostra comunitat científica de Catalunya i d'arreu de l'Estat espanyol, a la disposició dels col·legues per participar a l'acte o per ajudar a organitzar-lo i, per damunt de tot, per donar-hi el suport inestimable de la seva assistència.

Tot plegat fa prevaler l'optimisme envers el futur de la Conferència Fèlix Serratosa. És ben possible que l'etapa de més riscos, la de la consolidació, la que ha d'implantar una tradició, s'hagi superat amb resultats que estan per sobre de les previsions més favorables que ens haguéssim plantejat aquell fred matí del gener de 1995. No obstant això, cal continuar la feina i cal fer-ho amb el propòsit de mantenir el prestigi de l'acte. En aquesta direcció, potser hauria arribat el moment de plantejar-se seriosament que un col·lectiu més estructurat, com ara una societat científica (i quina millor que la nostra Societat Catalana de Química), proporcionés l'aixopluc institucional del qual la Conferència Fèlix Serratosa s'ha fet mereixedora. En qualsevol cas, que per molts anys en puguem continuar fruit.